

DERLEME
Review

Yazışma Adresi
Correspondence Address

Zeynep AKÖZLÜ
Maltepe Üniversitesi,
Hemşirelik Yüksekokulu,
İstanbul, Türkiye
zakozlu@gmail.com

Bu makalede yapılacak atıf
Cite this article as

Erkut Z, Aközlü Z.
Hemşirelik Alanında Terapötik
Oyun ile İlgili Randomize Kontrollü
DeneySEL Tasarımla Yapılan
Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi
Akd Hemşirelik D 2024; 3(1): 27-35

Zeynep ERKUT
Maltepe Üniversitesi,
Hemşirelik Yüksekokulu,
İstanbul, Türkiye

Zeynep AKÖZLÜ
Maltepe Üniversitesi,
Hemşirelik Yüksekokulu,
İstanbul, Türkiye

Geliş tarihi / Received : Kasım 20, 2023
Kabul tarihi / Accepted : Ocak 11, 2024

Hemşirelik Alanında Terapötik Oyun ile İlgili Randomize Kontrollü DeneySEL Tasarımla Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

A Review of Postgraduate Theses on Therapeutic Play in the Field of Nursing with Randomized Controlled Experimental Design

ÖZET

Bu çalışma ülkemizde hemşirelik alanında terapötik oyun ile ilgili randomize kontrollü deneySEL tasarımıyla yapılmış lisansüstü tezleri incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, betimsel tarama ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılarak 1-30 Eylül 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan tarama seçeneği kullanılarak başlığında ve özetinde "terapötik oyun" anahtar kelimesi bulunan tezler için tarama yapılmıştır. Tarama neticesinde toplam 23 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Çalışmada dâhil edilme kriterlerine uyan biri doktora, 14'ü yüksek lisans düzeyindeki toplam 15 tez incelenmiştir. Tezlerin %86,6'sında (n=13) basit rastgele randomizasyon kullanıldığı, %20'sinde (n=3) kontrol grubu dışında iki müdahale grubunun yer aldığı ve %80'inde (n=12) en az iki farklı terapötik oyun materyali kullanıldığı görülmüştür. Tez çalışmalarının %86,6'sında terapötik oyun materyali olarak oyuncak bebek, kukla, pelüş veya örgü insan-hayvan modellerinin kullanıldığı, %40'ında ise tıbbi malzemelerden yararlandığı saptanmıştır. Tez çalışmaları incelendiğinde, terapötik oyun müdahalelerinin hastanede yatan çocukların anksiyete, korku ve ağrılarını azaltmada etkili olduğu, terapötik oyunun oyun dönemi ve adölesan dönemindeki çocuklarda hiç kullanılmadığı, çocukların fizyolojik parametrelerinin çok kısıtlı araştırmada değerlendirildiği ve ebeveyn anksiyetesini ele alan çok az sayıda çalışma olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Çocuk, hemşirelik, lisansüstü, terapötik oyun, tez

ABSTRACT

This study was conducted to examine postgraduate theses with a randomized controlled experimental design on therapeutic play in the field of nursing in our country. The study was conducted between September 1-30, 2023 using descriptive screening and document analysis methods. Using the scanning option in the database of the National Thesis Center of the Council of Higher Education, a search was made for theses with the keyword "therapeutic play" in the title and abstract. As a result of the search, a total of 23 graduate theses were reached. A total of 15 theses, one at the doctoral level and 14 at the master's level, that met the inclusion criteria were examined in the study. It was observed that 86.6% (n=13) of the theses used simple randomization, 20% (n=3) included two intervention groups other than the control group, and 80% (n=12) used at least two different therapeutic play materials. It was found that 86.6% of the thesis studies used dolls, puppets, plush or knitted human-animal models as therapeutic play materials, while 40% used medical materials. When the thesis studies were examined, it was seen that therapeutic play interventions were effective in reducing anxiety, fear and pain of hospitalized children, therapeutic play was never used in children in the play period and adolescence period, physiological parameters of children were evaluated in very limited studies and there were very few studies addressing parental anxiety.

Keywords

Child, graduate, nursing, therapeutic play, thesis

Alanla İlgili Bilinenler

- Terapötik oyun hastanede yatan çocuklar için kullanılan bakım stratejilerinden biridir.
- Terapötik oyunun çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen pek çok araştırma ve lisansüstü tez çalışması bulunmaktadır.

Makalenin Alana Katkısı

- Bu çalışmada; terapötik oyunun çocukların ağrı, kaygı ve korkusunu yönetmek amacıyla kullanılan, etkili bir uygulama olduğu görülmüştür.
- Gelecek çalışmalarda örneklem grubunda oyun dönemi (1-3 yaş) ve adölesan dönemdeki (13-18 yaş) çocukların da yer aldığı araştırmaların planlanmasına ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır.

GİRİŞ

Hastaneye yatış çocuklarda stres, öfke, kontrol kaybı ve anksiyete gibi olumsuz duygulara yol açar ve bu tür duygular çocuk ile iletişim kurmayı zorlaştırabilir. Çocukla hastaneye yatış sürecinde iletişimi kolaylaştırmak ve tıbbi işlemlere hazırlık için klasik iletişim tekniklerinin yanı sıra oyun aracılığıyla iletişim kurulabilir (1,2). Hastane ortamında bu amaç doğrultusunda terapötik oyun oynanabilir (3). Terapötik oyun, hastaneye yatış sürecinde çocuklarda travmayı azaltmak, uygulanacak tedavi ve işlemlere ilişkin çocuğun yanlış anladığı noktaları belirlemek, çocuğun olumlu ve etkili baş etme yöntemleri geliştirmesi amacıyla kullanılan bir oyun tekniğidir. Terapötik oyun oynama, çocuğun duygularını (öfke, korku, kaygı, güvensizlik gibi) dışa aktarmasını ve sağlık çalışanları hakkındaki düşüncelerini yansıtmalarını sağlar (4).

Atravmatik bakım felsefesi doğrultusunda, hastane ortamında bulunan çocuğun oyuna yönlendirilmesi profesyonel hemşirelik bakımının bir parçasıdır (5). Bu doğrultuda hemşireler uygulanacak tıbbi girişimleri oyuncaklar yardımıyla çocuğa göstererek işlem hakkında bilgi verebilir. Terapötik oyun için en uygun oyun gereçleri bebekler, kuklalar ve hayvanlardır. Ayrıca enjektör, eldiven, maske, steteskop, tansiyon aleti gibi tıbbi malzemeler de oyuncak olarak kullanılabilir (6). Terapötik oyunda oyun malzemesi ve oyuncaklar çocuğun gelişim düzeyine, ilgi ve isteklerine göre seçilmelidir (7). Terapötik oyun çocuğun hastaneye yatışa hazırlanmasından başlayarak taburcu olacağı zamana kadar her aşamada uygulanabilir (8). Ayrıca terapötik oyun özel bir uzmanlık eğitimi gerektirmez. Hemşire ve diğer sağlık profesyonelleri hastanede yatan çocuklar ile terapötik oyun oynayabilir (9).

Terapötik oyun hastanede yatan çocuklar için kullanılan bakım stratejilerinden biridir. Oldukça fazla avantajı olan terapötik oyunun hemşireler tarafından klinik alanda kullanılması oldukça önemlidir (10). Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te de pediatri hemşiresinin görev, yetki ve sorumlulukları arasında "Çocuğun bakımı ve tedavisinde terapötik oyunu kullanır." ifadesi yer almaktadır (11). Bu çalışma ülkemizde çocuk hemşireliği alanında terapötik oyun ile ilgili tam deneysel tasarımda yapılmış lisansüstü tezleri incelemek ve gelecekte bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalar ile klinisyen hemşirelere yol gösterici olması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda aşağıda yer alan araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Tezlerin yıllara ve türlerine göre dağılımı nasıldır?
- Araştırmalara dâhil edilen örneklem gruplarının özellikleri nedir?
- Terapötik oyunun uygulandığı durumların dağılımı nasıldır?
- Terapötik oyun için kullanılan oyun materyalleri nelerdir?

- Araştırmalarda kullanılan randomizasyon yöntemleri nelerdir?
- Araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları nelerdir?
- Araştırmaların sonuçları nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışma, betimsel tarama ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılarak 1-30 Eylül 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tarih aralığı belirtilmeden Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan tarama seçeneği kullanılarak başlığında ve özetinde 'terapötik oyun' anahtar kelimesi bulunan tezler için tarama yapılmıştır. Tarama neticesinde toplam 23 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Çalışmaya yazım dili Türkçe olan, tam metin erişimine açık olan, hemşirelik alanında yapılan, örnekleme 18 yaş altındaki çocuklardan oluşan, randomize kontrollü ve tam deneysel türde olan tezler dâhil edilmiştir. Ulaşılan tüm tezler hemşirelik alanında olduğu için tezler araştırma yöntemi ve diğer kriterler açısından incelenmiştir. Deney, geçerli kriterler kullanarak gözlemlerin yapıldığı ve verilerin toplandığı bilimsel bir incelemedir. Bir araştırmacının tam deneysel bir araştırma olması için kontrol grubunun bulunması, randomizasyon yapılması ve deneysel bir girişimin, müdahalenin veya tedavinin uygulanması gereklidir (12). Yapılan değerlendirme sonucunda randomize kontrollü deneysel türde olmayan sekiz tez çalışmadan çıkarılmıştır. Çalışmada dâhil edilme kriterlerine uyan biri doktora, 14'ü yüksek lisans düzeyindeki toplam 15 tez incelenmiştir. Betimsel tarama ve doküman incelemesi yöntemi ile yapılan

bu literatür araştırmasında etik kurul onayı gerekli olmadığı için etik kurul başvurusu yapılmamıştır. Çalışmaya dâhil edilen tezler kaynaklar kısmında gösterilerek atıf yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmamızda 2014-2023 yılları arasında yayınlanmış 15 tez incelenmiştir ve bu tezlerde toplam 1289 katılımcının yer aldığı tespit edilmiştir. Tezlerin %86,6'sında (n=13) basit rastgele randomizasyon kullanıldığı, %20'sinde (n=3) kontrol grubu dışında iki müdahale grubunun yer aldığı görülmüştür. Tez çalışmalarının %86,6'sında (n=13) oyuncak bebek, kukla, pelüş veya örgü insan-hayvan modellerinin kullanıldığı, %40'ında (n=6) ise tıbbi malzemelerden yararlandığı saptanmıştır. İncelenen tez çalışmalarında terapötik oyunun %40 oranında (n=6) cerrahi işlemler öncesi ve/veya sonrasında, %40 oranında ise (n=6) periferik intravenöz kateter açma sürecinde kullanıldığı saptanmıştır. Bununla birlikte tezlerin %6,6'sında (n=1) kemik iliği transplantasyonu, %6,6'sında (n=1) kan alma ve %6,6'sında (n=1) inhaler tedavi sürecinde terapötik oyundan yararlandığı görülmüştür. Ayrıca tezlerin %86,6'sında dramatik oyunların, %13,3'ünde ise diğer terapötik oyun türlerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmalarda terapötik oyunun çocukların anksiyete düzeyi (f=10), korku düzeyi (f=8), ağrı düzeyi (f=6), emosyonel durumu (f=4) ile ebeveynlerin anksiyete düzeyi (f=5) üzerine etkisinin incelendiği saptanmıştır. Bir çalışmada ise çocukların fizyolojik parametrelerinin değerlendirildiği belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye'de Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Alanında Terapötik Oyun ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Profilleri

(Yazar, Yılı) -Tez Türü	Amaç	Terapötik Oyun Materyalleri	Örneklem Sayısı	Randomizasyon Yöntemi	Kullanılan Form ve Ölçekler	Sonuç
(Orhan, 2014) (23) - YL	Pediyatrik onkoloji hastalarında (8-12 yaş arası) PİK işlemi öncesi terapötik oyun yöntemi ile verilen eğitimin işlem sırasında oluşan anksiyeteyi azaltmada etkisini belirlemek.	- Damar yolu eğitim ve boyama kitabı - Oyuncak ördek (Chemo Duck)	Müdahale grubu (n=20) Kontrol grubu (n=20)	Basit rastgele randomizasyon (Çevrimiçi randomizasyon programı)	- Çocuk ile İlgili Bilgi Formu - Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri	Grupların süreklilik kaygı puan ortalamalarının benzer olduğu, müdahale grubunun durumluk kaygı puan ortalamasının kontrol grubuna göre düşük olduğu bulunmuştur.
(Coşkun, 2015) (24) - YL	Çocuk kalp hastalarının ameliyat hazırlığında uygulanan İnteraktif Terapötik Oyun Eğitim Programının, çocuk ve annenin ameliyat sonrası anksiyete düzeyine etkisini araştırmak.	- Eğitim kitapçığı (Haydi Tanışalım Sağlığa Kavuşalım) - Terapötik oyuncak (Ayşe Ayıcık)	Müdahale grubu (n=23) Kontrol grubu (n=20)	Basit rastgele randomizasyon (Zarf seçirme yöntemi)	- Bilgi Formu - Uygulama Formu - Çocuklar için Durumluk Kaygı Envanteri - Beck Anksiyete Ölçeği	Altı-12 yaş grubu, Konjenital Kalp Hastalığı tanısı ile ameliyat olacak çocuklarda terapötik oyun ile verilen eğitimin ameliyat sonrası dönemde annelerin ve çocukların anksiyete düzeylerini düşürmede etkili olduğu sonucuna varılmıştır.
(Derleyen Taşkın, 2018) (25) - YL	Pediyatri kliniğinde tedavi gören 7-12 yaş çocuklarda PİK işlemi öncesi uygulanan terapötik oyun yönteminin korku ve anksiyete düzeyine etkisini belirlemek.	- Oyuncak bebek - Damar yolu açma işleminde kullanılacak malzemeler	Müdahale grubu (n=42) Kontrol grubu (n=42)	Basit rastgele randomizasyon (Çevrimiçi randomizasyon programı)	- Veri Toplama Formu - Gözlem Formu - Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri - Tıbbi İşlem Korku Ölçeği	PİK işlemi öncesi uygulanan terapötik oyun yönteminin korku ve kaygıyı azaltmada etkili olduğu bulunmuştur.
(Ayan, 2019) (26) - YL	Sünnet ameliyatı için başvuran 8-12 yaş grubu çocuklara ameliyat öncesi dönemde terapötik oyun ile verilen eğitimin anksiyete ve korku düzeylerine etkisini saptamak.	- Bilgeç Dede ve Bilgi Ağacı - Gözlem Bebek - Hasta Odası Maket Profili - Ameliyathane Odası Maket Profili - İnsan Vücudu Bilim ve Oyun Seti - Tıbbi malzeme oyun seti - Resim kâğıtları ve boyalar - Oyun hamuru - Boyama kitapları - Çocuğun ilgisini çekebilecek kitaplar	Müdahale grubu (n=30) Kontrol grubu (n=30)	Basit rastgele randomizasyon (Çevrimiçi randomizasyon programı)	- Katılımcı Bilgi Formu - Çocuklar İçin Anksiyete Duyarlılığı İndeksi - Tıbbi İşlemler Korku Ölçeği	Sünnet ameliyatı öncesi uygulanan terapötik oyunun işleme bağlı gelişen korku ve anksiyeteyi azaltmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

(Çiftçi, 2019) (27) - YL	Çocukların (7-10 yaş arası) ve ebeveynlerinin preoperatif <u>anksiyetelerinin</u> azaltılmasında bir mizahi girişim olan hastane palyaçoğunun etkisini belirlemek.	- Peluş kukla - Palyaço malzemeleri	Müdahale grubu I- Peluş kukla ile bilgi verme (n=35) Müdahale grubu II- Peluş kukla ile bilgi verme ve hastane palyaçosunun <u>terapötik</u> oyun uygulaması (n=35) Kontrol grubu (n=35)	Basit rastgele randomizasyon (Çocukların kliniğe yatış sırasına göre numaralandırma)	- Sosyo-Demografik Özellikler Formu (Çocuk) - Yale Modifiye Preoperatif Anksiyete Ölçeği Çocuk Formu - Çocuk Korku Ölçeği - Palyaço Etkililiği Öz-Değerlendirme Formu - Sosyo-Demografik Özellikler Formu (Ebeveyn) - Spielberger Durumluk ve Sürekli Anksiyete Ölçeği (Ebeveyn)	Müdahale grubu II'deki çocukların anksiyete ve korku düzeyinin diğer iki gruptaki çocukların anksiyete ve korku düzeyinden daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca müdahale grubu II'de yer alan çocukların ebeveynlerinin anksiyete düzeyinin diğer iki gruptaki ebeveynlerden daha düşük olduğu belirlenmiştir.
(Çalı, 2020) (28) - YL	Okul öncesi dönemdeki çocuklarda Periferik İntravenöz Kateterizasyon uygulaması (PIK) öncesi, sırası ve sonrasında uygulanan travmatik bakım paketinin çocuğun ağrı düzeyi, emosyonel ve fizyolojik göstergelerine etkisini incelemek.	- "Kelebek" adlı kitapçık - Oyuncak (Pelüş) ayı - Çizgi film izleme için iPad	Müdahale grubu- PIK öncesi: kitap okuma PIK sırası: çizgi film izleme PIK sonrası: terapötik oyun oynama (n=30) Kontrol grubu (n=30)	Basit rastgele randomizasyon (Çocukların hastaneye başvuru sırasına göre numaralandırma)	- Çocuklara ve Ebeveynlerine Yönelik Tanıtıcı Bilgi Formu - Wong-Baker Yüz İfadelerini Derecelendirme Ağrı Ölçeği - Çocuklarda Emosyonel Göstergeler Ölçeği	Ağrılı tıbbi işlemlerin tüm aşamalarında (öncesi, sırası ve sonrası) <u>atravmatik</u> bakım felsefesine uygun terapötik bir girişim kullanımının çocuklarda ağrı <u>ve</u> negatif emosyonel göstergeleri azaltmada etkili olduğu bulunmuştur.
(Anderoğlu, 2021) (29) - YL	Hastaneye yatış sürecindeki 3-6 yaş arasındaki çocuklara PIK sırasında uygulanan terapötik oyun yönteminin çocukların ağrı ve anksiyete düzeyleri ile ebeveynlerin anksiyete düzeyleri üzerine etkilerini belirlemek.	- Oyuncak ayı - PIK malzemeleri	Müdahale grubu (n=60) Kontrol grubu (n=60)	Basit rastgele randomizasyon (Çevrimiçi randomizasyon programı)	- Veri Toplama Formu - FLACC Ağrı Ölçeği - CEMS Kaygı Ölçeği - STAI-I Kaygı Ölçeği (Ebeveyn)	PIK sırasında 3-6 yaş arasındaki çocuklara uygulanan terapötik oyun yönteminin çocukların ağrı ve anksiyete düzeyleri ile ebeveynlerin anksiyete düzeylerini azaltmada etkili olduğu belirlenmiştir.
(Çelik, 2021) (30) - YL	3-6 yaş grubu çocuklarda ameliyat öncesi dönemde korku ve anksiyetenin azaltılmasında terapötik oyunun etkisini araştırmak.	- Oyun hamuru - Renkli boyama kalemleri, - Resim kâğıtları - Oyuncak bebek - Oyuncak doktor seti - Tıbbi malzemeler (önlük, maske, bone, oksijen maskesi, enjektör, flaster, eldiven, <u>steteskop</u> , boş mayi poşeti, serum seti, pamuk, gazli bez)	Müdahale grubu (n=20) Kontrol grubu (n=17)	Basit rastgele randomizasyon (Çocukların haftanın çift veya tek sayılı günlerinde cerrahi girişime alınma durumuna göre)	- Sosyo-Demografik Bilgi Formu - Çocuk Anksiyete Skalası-Durumluk Ölçeği - Çocuk Korku Ölçeği	Oyun çağı çocuklarına ameliyat öncesinde uygulanan terapötik oyun girişiminin anksiyete ve korku düzeyini azaltmada etkili olduğu tespit edilmiştir.
(Metlek, 2021) (31) - YL	3-6 yaş arasındaki çocuklarda sünnet öncesi ve sonrası dönemde uygulanan terapötik oyun yönteminin çocukların ağrı ve anksiyete düzeyleri ile ebeveynlerin anksiyete düzeyleri üzerine etkilerini incelemek.	- Oyun hamuru	Müdahale grubu (n=60) Kontrol grubu (n=60)	Basit rastgele randomizasyon (Çevrimiçi randomizasyon programı)	- Veri Toplama Formu - FLACC Ağrı Ölçeği - CEMS Kaygı Ölçeği - STAI-I Kaygı Ölçeği (Ebeveyn)	Ameliyat öncesi ve sonrası dönemde terapötik oyun yönteminin çocukların ağrı ve anksiyete düzeyleri ile ebeveynlerin anksiyete düzeylerini azaltmada etkili olduğu belirlenmiştir.
(Zeren, 2021) (22) - YL	KİT yapılacak 6-12 yaş grubu çocuklara terapötik oyun yöntemiyle verilen eğitimin psikososyal semptomlar üzerine etkisini belirlemek.	- 'Can Kemik İliği Nakli Oluyor!' öykü kitabı	Müdahale grubu (n=12) Kontrol grubu (n=12)	Basit rastgele randomizasyon (Çocukların hastaneye başvuru sırasına göre numaralandırma)	- Veri Toplama Formu - Hastanede Yatan Çocuklar İçin Psikososyal Semptomları Tanılama Ölçeği	KİT öncesinde çocuklara terapötik oyun yöntemiyle verilen eğitimin transplantasyon sürecinde ortaya çıkan psikososyal semptomlar üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur.

(İşler, 2022) (14) - YL	3-12 yaş grubu çocuklarda PİK öncesi terapötik oyun ile verilen eğitimin anksiyete üzerine etkisini değerlendirmek.	- Damar yolu eğitim ve boyama kitabı - Amigurimi oyuncak	Müdahale grubu I- Amigurimi (n=35) Müdahale grubu II- Boyama (n=34) Kontrol grubu (n=33)	Basit rastgele randomizasyon (Çocukların hastaneye başvuru gününe göre aynı gün başvurular aynı gruba alınmıştır)	- Aile ve Çocuğu Bilgilendirme ve Tanıtım Formu - Çocukların Duygusal Dışa Vurumunu Değerlendirme Ölçeği - Çocuklar İçin Duygusal Görünüm Ölçeği	3-12 yaş grubu çocuklarda periferik damar yolu açma girişimi öncesi uygulanan iki farklı uygulamanın çocukların anksiyete düzeyine olumlu etkisi olduğu bulunmuştur.
(Kırkan, 2022) (32) - YL	İnhaler tedavi öncesinde oyuncak nebulizatör ve oyuncak maske ile uygulanan terapötik oyunun çocukların (3-8 yaş arası) korku ve anksiyetesi üzerindeki etkisini incelemek.	- Oyuncak nebül maskesi - Oyuncak nebulizatör - Amigurimi penguen oyuncak	Müdahale grubu (n=42) Kontrol grubu (n=42)	Basit rastgele randomizasyon (Çocukların hastane protokol numaralarına göre gruplara atama)	- Çocuk Tanıtım Formu - Çocuk Takip Formu - Çocuk Korku Ölçeği - Çocuk Anksiyete Skalası-Durumluk	Oyuncak nebulizatör ve oyuncak maske ile uygulanan terapötik oyunun çocukların korku ve anksiyetelerini azaltmada etkili bir yöntem olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tedavi sırasında maskeyi kabullenme ve tedaviye uyum açısından gruplar arasında müdahale grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur.
(Oluc, 2022) (33) - YL	Okul öncesi dönem çocuklarında el kuklası ile uygulanan terapötik oyunun kan alma işlemine bağlı gelişen korku ve ağrıya etkisini belirlemek.	- El kuklası	Müdahale grubu (n=120) Kontrol grubu (n=120)	Basit rastgele randomizasyon (Çocukların hastaneye başvuru gününe göre aynı gün başvurular aynı gruba alınmıştır)	- Anket Formu - Wong-Baker Yüz İfadelerini Derecelendirme Ölçeği - Çocuk Korku Ölçeği	Müdahale grubundaki çocukların kan alma işlemi sonrası korku ve ağrı puanı ortalamalarının kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.
(Uslu, 2023) (34) - YL	6-10 yaş arasındaki çocuklarda IV kateterizasyon öncesinde, oyuncak IV kateter ile yapılan işleme hazırlığın çocukların ağrı, korku ve emosyonel göstergelerine etkisini belirlemek.	- Oyuncak örgü bebek - Oyuncak IV kateter - Turnike - Alkollü pamuk - Eldiven - Flaster	Müdahale grubu (n=40) Kontrol grubu (n=40)	Tabakalı blok randomizasyon yöntemi	- Kişisel Veri Toplama Formu - Wong-Baker Yüzler Ağrı Ölçeği - Çocuk Korku Ölçeği - Çocuklarda Emosyonel Göstergeler Ölçeği	IV kateterizasyon öncesinde, oyuncak IV kateter ile yapılan işleme hazırlığın çocukların ağrı ve korkusunu azaltmada etkili olduğu, işleme hazırlanan çocukların işlem sırasında daha az olumsuz emosyonel davranışlar sergilediği saptanmıştır.
(Tuncay, 2021) (35) - DR	Terapötik kukla oyunu ve video animasyonu ile yapılan hemşirelik girişimlerinin 4-6 yaş grubu çocuklarda sünnete bağlı gelişen korku, kaygı ve ağrı ile ebeveynlerde gelişen kaygı üzerindeki etkisini değerlendirmek.	- Kukla - Kukla sahnesi - Animasyon filmi - Dizüstü bilgisayar	Müdahale grubu I- Kukla (n=30) Müdahale grubu II- Animasyon (n=30) Kontrol grubu (n=30)	Blok randomizasyon yöntemi	- Tanıtıcı Bilgi Formu - Wong Baker Yüz Ağrı Skalası - Çocuk Anksiyete Skalası-Durumluluk - Çocuk Korku Ölçeği - Görsel Analog Ölçeği (Ebeveyn)	Terapötik kukla oyun ve animasyon girişiminin sünnet olan çocukların korku, kaygı ve ağrıları ile ebeveynlerin kaygısını azaltmada olumlu bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Kısaltmalar: YL, Yüksek Lisans; DR, Doktora; PİK, Periferik İntravenöz Kateterizasyon; FLACC, Face, Legs, Activity, Cry, Consolability (Yüz, Bacak Hareketliliği, Aktivite, Ağlama, Teselli Edilirlilik); CEMS, Children's Emotional Manifestation Scale (Çocukların Duygusal Dışa Vurumunu Değerlendirme Ölçeği); STAI-I, State-Trait Anxiety Inventory-I (Durumluk-Süreklilik Kaygı Ölçeği); KİT, Kemik İliği Transplantasyonu; IV, intravenöz.

TARTIŞMA

Terapötik oyun, bebeklik dönemi hariç tüm çocukluk dönemlerinde hastalık ve hastaneye yatışın olumsuz etkilerinin azaltılması için kullanılan bir oyun tekniğidir (13). Bu inceleme kapsamında ele alınan tez çalışmalarının örnekleminde yer alan çocukların yaşlarının en az üç en fazla 12 yıl olduğu belirlenmiş ve araştırmaların örneklem gruplarında gelişim dönemlerinin yaş aralıklarında farklılıklar olduğu saptanmıştır. Bu durumun araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin uygulanabileceği yaş grupları ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Örneğin, İşler (2022) tez çalışmasını 3-12 yaş grubu çocuklarda iki farklı ölçek kullanarak yürütmüştür. Tez çalışmasında çocukları yaş dönemlerine göre ayırmış ve okul öncesi dönem (3-6 yaş) ile okul dönemi (7-12 yaş) çocuklarına yaşlarına uygun geçerli-güvenilir ölçekleri kullanmıştır. Bununla birlikte, incelememiz kapsamında ele alınan tez çalışmalarında, örneklem grubunda oyun dönemi (1-3 yaş) ve adolesan dönemdeki (13-18 yaş) çocukların yer almadığı saptanmıştır. Hemşireler hastaneye yatış sürecinde çocuklara kan alma, periferik intravenöz kateter açma gibi girişimler uygulamaktadır. Çocukların invaziv girişimlere hazırlanması, ağrı ve anksiyetelerinin azaltılması için terapötik oyundan sıklıkla yararlanılmaktadır (15). İncelenen tez çalışmalarında terapötik oyunun en sık cerrahi işlem ve periferik intravenöz kateter açma sürecinde kullanıldığı saptanmıştır. Terapötik oyun yöntemlerinin hastanede yatan çocuklar üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla Türkiye’de yapılan bir sistematik derlemede ise, terapötik oyunun en fazla cerrahi girişim, periferik intravenöz kateter açma ve kan alma süreçlerinde kullanıldığı ortaya konmuştur (16).

Terapötik oyun yöntemleri çocuğun enerji harcamasını sağlayan oyunlar, dramatik oyunlar ve yaratıcı oyunlar olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır (5). Enerji harcamasını sağlayan oyunlar sırasında çocuklar öfke, anksiyete ve agresif duygularını bağırma, yumruklama, koşma gibi davranışlarla gösterir. Dramatik oyunlarda çocuğa basit tıbbi araç gereçler verilerek, bir sağlık profesyoneli rolüne girmesi istenir ve böylelikle çocuğun olumlu ya da olumsuz duygularını dışavurumunun kolaylaşması beklenir. Yaratıcı oyunlarda ise, resim yapma, cümle tamamlama ve üç dilek testi gibi yöntemlerle çocuğun hastalık ve hastaneye yatışa karşı hissettiği duygularını ve düşüncelerini ifade etmesi sağlanır (4). Bu çalışma kapsamında ele alınan tezlerde büyük çoğunlukla dramatik oyunların tercih edildiği ve diğer terapötik oyun türlerine oldukça az oranda başvurulduğu görülmüştür. Literatürde, bulgularımızla benzer şekilde hemşirelerin en sık kullandığı terapötik oyun türünün dramatik oyun olduğu ortaya konmuş olsa da diğer terapötik oyun türlerinin kullanımı bu çalışmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir (9,17). Terapötik oyun yöntemlerinde bebek, kukla, pelüş oyuncak gibi insan veya hayvan figürlerini yansıtan oyun

materyalleri kullanılmaktadır (18). Tez çalışmalarının %86,6’sında oyuncak bebek, kukla, pelüş veya örgü insan-hayvan modellerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Terapötik oyun sırasında çocukların kendini özdeşleştirebileceği bir figür olması açısından bu tür oyuncakların kullanılması önemlidir. Ayrıca yapılacak tıbbi işlemler hakkında çocuğu bilgilendirmek ve işleme hazırlamak için tıbbi girişimler sırasında kullanılacak malzemeler de oyun materyali olarak tercih edilmektedir. Tez çalışmalarının %40’ında ise tıbbi malzemelerden yararlanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte çalışmalarda oyun hamuru, resim kağıtları, boyama kalemleri, eğitici kitaplar veya boyama kitapları, çizgi film ve animasyon gibi farklı türlerde materyallerin de kullanıldığı saptanmıştır.

Hastaneye yatış ve tıbbi işlemler çocuklarda kaygı, stres, korku, ağrı gibi hoş olmayan duygular oluşturur (10,19,20). Tez çalışmaları incelendiğinde araştırmacıların bağımlı değişken olarak çocukların korku, anksiyete ve ağrı düzeylerini ele aldığı görülmüştür. Bu kapsamda en sık kullanılan ölçeklerin Çocuk Korku Ölçeği (f=6), Çocuklar için Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri (f=5) ve Wong-Baker Yüz İfadelerini Derecelendirme Ağrı Ölçeği (f=4) olduğu belirlenmiştir. Hastaneye yatış ve çeşitli tanı, tedavi girişimleri ebeveynlerin de stres, kaygı, öfke gibi duygular yaşamasına yol açabilir (21). İncelememiz kapsamında ele alınan tezlerin %26,6’sında ebeveyn anksiyetesini değerlendirmek için STAI-I Kaygı Ölçeği (Spielberger Durumluk ve Sürekli Anksiyete Ölçeği) (n=3) ve Görsel Analog Ölçeği’nin (n=1) kullanıldığı saptanmıştır. Aile merkezli bakım felsefesi doğrultusunda pediatri hemşirelerinin ebeveynlerin anksiyete düzeylerini ele alması oldukça önemlidir. Bu bağlamda 15 tez çalışmasının sadece dördünde ebeveyn anksiyete durumunun değerlendirilmiş olması, araştırmacıların terapötik oyunu çocuk odaklı bir uygulama olarak ele almasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tez çalışmalarının %93,3’ünde terapötik oyun müdahalelerinin ağrı, kaygı ve korku gibi olumsuz durumları yönetmede etkili olduğu bulunmuştur. Yalnızca bir çalışmada, terapötik oyun yöntemiyle verilen eğitimin kemik iliği transplantasyonu sürecinde ortaya çıkan psikososyal semptomlar üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Araştırmacılar bu çalışmada terapötik oyunun etkili bulunmamasının nedenini kemik iliği transplantasyonunun başarılı olup olmayacağına ilişkin belirsizlik, bu belirsizlikle ilgili olarak çocuk ve ebeveynlerin kaygılarının devam ediyor olması ve çocukların hastalığa bağlı akut sorunlar yaşamasına bağlamışlardır (22). Literatürdeki bu farklılığın nedeninin, terapötik oyunun diğer çalışmalarda sıklıkla cerrahi girişim öncesi, periferik intravenöz kateter açma ve kan alma gibi tıbbi işlemler öncesi uygulanması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu gibi işlemlerde ağrının

daha az olması, yoğun fiziksel problemlerin yaşanmaması ve yaşamı tehdit edici olmayan bir süreç olması nedeniyle terapötik oyun müdahalelerinin etkili olduğu saptanmış olabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de hemşirelik alanında terapötik oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada; terapötik oyunun çocukların ağrı, kaygı ve korkusunu yönetmek amacıyla kullanılan, etkili bir uygulama olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, çocuğun tıbbi işlemler ve hastane ortamından kaynaklanan korkusunu ve kaygısını azaltmak amacıyla klinik alanda terapötik oyun uygulamalarının daha fazla kullanılması önerilebilir. Bu uygulamalar, işlemlerin olumsuz etkilerini en aza indirmek ve çocuğun etkili baş etme yöntemleri geliştirmesine destek olmak için etkili bir yoldur. Bu amaçla hastane ortamlarında çocukların yaş ve gelişim dönemi özellikleri ile ilgi ve isteklerine uygun oyuncakların, materyallerin, tıbbi malzemelerin yer aldığı oyun alanlarının oluşturulması önemlidir. Bununla birlikte terapötik oyun uygulamalarının bebeklik dönemi hariç tüm yaş dönemlerine uygulanması ve oyun çocukları ile adölesan dönemdeki çocukların da bu etkili yöntemden yararlanması önemlidir. Gelecekteki tez çalışmalarında, farklı yaş gruplarını içeren örneklem gruplarıyla araştırmalar yürütülebilir. Ayrıca hemşirelerin dramatik oyun dışındaki terapötik oyun türlerine yönelik bilgi düzeylerini arttırmak amacıyla eğitimler planlanabilir. Aile merkezli bakım felsefesi doğrultusunda terapötik oyunun yalnızca çocukların değil, ebeveynlerin de anksiyete, stres gibi olumsuz duyguları üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların yapılması önerilebilir.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: ZE,ZA; Tasarım: ZE,ZA; Denetleme/Danışmanlık: ZE,ZA; Veri toplama ve/veya işleme: ZE,ZA; Analiz/Yorum: ZE,ZA; Literatür taraması: ZE,ZA; Makalenin yazımı: ZE,ZA; Eleştirel inceleme: ZE,ZA şeklindedir.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin oluşturulma sürecinde yayın etiği ilkelelerine uyulmuş olup araştırmacılar arasında çalışmaya bağlı olarak bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

1. Chaurasia B, Jain D, Mehta S, Gandhi K, Mathew PJ. Incentive-based game for allaying preoperative anxiety in children: A prospective, randomized trial. *Anesth Analg*. 2019;129(6):1629-34.
2. David OA, Cardoso RAI, Matu S. Is RETHink therapeutic game effective in preventing emotional disorders in children and adolescents? Outcomes of a randomized clinical trial. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. 2019;28(1):111-22.
3. Cimete G, Kuşuoğlu S, Dede Çınar N. Çocuk, Hastalık ve Hastane Ortamı. İçinde: Conk Z, Başbakkal Z, Yılmaz HB, Bolışık B, editörler. *Pediatric Hemşireliği*. 3. Baskı. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi; 2021. s. 130-41.
4. Yayan EH, Zengin M. Çocuk kliniklerinde terapötik oyun. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilim Derg*. 2018;7(1):226-33.
5. Caleffi CCF, Rocha PK, Anders JC, Souza AIJ de, Burciaga VB, Serapião L da S. Contribution of structured therapeutic play in a nursing care model for hospitalised children. *Rev Gaucha Enferm*. 2016;37(2):e58131.
6. Li WHC, Chung JOK, Ho KY, Kwok BMC. Play interventions to reduce anxiety and negative emotions in hospitalized children. *BMC Pediatr*. 2016;16(1):36.
7. Halemani K, Issac A, Mishra P, Dhiraaj S, Mandelia A, Mathias E. Effectiveness of preoperative therapeutic play on anxiety among children undergoing invasive procedure: A systematic review and meta-analysis. *Indian J Surg Oncol*. 2022;13(4):858-67.
8. Koukourikos K, Tzaha L, Pantelidou P, Tsaloglidou A. The importance of play during hospitalization of children. *Mater Socio-Medica*. 2015;27(6):438-41.
9. İnci R, Günay U. Pediatri hemşirelerinin terapötik oyuna yönelik bilgi, görüş ve uygulamaları. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilim Derg*. 2019;(3):547-51.
10. Godino-láñez MJ, Martos-Cabrera MB, Suleiman-Martos N, Gómez-Urquiza JL, Vargas-Román K, Membrive-Jiménez MJ, vd. Play therapy as an intervention in hospitalized children: A systematic review. *Healthcare*. Eylül 2020;8(3):239.
11. Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik [İnternet]. *Resmi Gazete* (Sayı: 27910) Nis 19, 2011. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm>
12. Nahcivan N. Nicel Araştırma Tasarımları. İçinde: *Hemşirelikte Araştırma: Süreç, Uygulama ve Kritik*. 4. Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2020. s. 87-130.
13. Demiralay Ş, Keser İ. Hemşirelik bakım sürecinde terapötik bir müdahale; terapötik oyun. *YOBU Sağlık Bilim Fakültesi Derg*. 2023;4(3):344-58.
14. İşler Z. Çocuk Cerrahi Hastalarına Periferik Damar Yolu Açma Girişimi Öncesi Terapötik Oyun ile Verilen Eğitimin Anksiyete Üzerine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [Zonguldak]: T.C. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi; 2022.
15. Silva RDM da, Austregésilo SC, Ithamar L, Lima LS de. Therapeutic play to prepare children for invasive procedures: A systematic review. *J Pediatr (Rio J)*. 2017;93(1):6-16.
16. Kapkın G, Manav G, Karayağız Muslu G. Effect of therapeutic play methods on hospitalized children in Turkey: Systematic review. *Erciyes Med J*. 2020;42(2):127-31.
17. Yiğit D, Sezici E, Açıkgöz A. Hemşirelerin çocuk sevmeye düzeyleri ve terapötik oyunu kullanma durumları. *J Educ Res Nurs*. 2019;16(4):288-94.
18. Kıran B, Çalık C, Esenay FI. Terapotik oyun: Hasta çocuk ile iletişimin anahtarı. *Ank Sağlık Bilim Derg*. 2013;2(1):1-10.
19. Pekyiğit A, Yıldız D, Eren Fidancı B, Çalık Bağrıyanık B. Hastanede yatan çocuklarda yaratıcı oyun yöntemi ile hastalık ve hastane kavramı: Niteliksel bir çalışma. *Çocuk Derg J Child*. 07 Eylül 2021;21(2):175-82.

20. Uğur TB, Güleç AS, Elli M. Hastaneye yatan pediyatrik hastalar için oyunun önemi. *Ümraniye Pediatri Derg.* 2022;2(2):40-4.
21. Babaroğlu A, Yılmaz E. Çocuk acil servislerine başvuran ebeveynlerin durumluk kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilim Derg.* 2023;9(2):142-52.
22. Zeren C. Kemik İliği Transplantasyonu Olan 6-12 Yaş Grubu Çocuk Hastalara Terapötik Oyun Yöntemiyle Verilen Eğitimin Psikososyal Semptomlar Üzerine Etkisinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. [İstanbul]: T.C. Yeditepe Üniversitesi; 2021.
23. Orhan E. Pediatrik Onkoloji Hastalarına Periferik Damar Yolu Açılırken Terapötik Oyun İle Verilen Eğitimin Anksiyete Düzeyine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [İstanbul]: T.C. İstanbul Üniversitesi; 2014.
24. Coşkuntürk AE. İnteraktif Terapötik Oyun Eğitim Programının Kalp Ameliyatı Olacak Çocukların ve Annelerinin Anksiyete Düzeyine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [İstanbul]: T.C. Haliç Üniversitesi; 2015.
25. Derleyen Taşkın B. Pediatri Servisinde Yatan Çocuklara Periferik Damar Yolu Açma İşlemi Öncesinde Uygulanan Terapötik Oyun Yönteminin Anksiyete ve Korku Üzerine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [Edirne]: T.C. Trakya Üniversitesi; 2018.
26. Ayan G. Çocuklara Ameliyat Öncesi Dönemde Terapötik Oyun ile Verilen Eğitimin Çocukların Anksiyete ve Korku Düzeylerine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [Karabük]: T.C. Karabük Üniversitesi; 2019.
27. Çiftçi E. Bir Mizah Girişiminin Çocuk ve Ebeveyninin Ameliyat Öncesi ve Sonrası Anksiyetesini Azaltmaya Etkisi: Hastane Palyaçoluğu [Yüksek Lisans Tezi]. [Zonguldak]: T.C. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi; 2019.
28. Çalı Ö. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Periferik İntravenöz Kateter Girişimi Öncesi, Sırası ve Sonrasında Uygulanan Atravmatik Bakım Paketi nin Çocuğun Ağrı Düzeyi, Emosyonel ve Fizyolojik Göstergelerine Etkisinin Belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. [İstanbul]: T.C. Yeditepe Üniversitesi; 2020.
29. Anderoğlu S. Periferik İntravenöz Kateterizasyon Sırasında Uygulanan Terapötik Oyunun Çocukların Ağrı ve Anksiyete Düzeyleri ile Ebeveynlerin Anksiyete Düzeyleri Üzerine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [İstanbul]: T.C. Haliç Üniversitesi; 2021.
30. Çelik B. Oyun Çağı Çocuklarında Ameliyat Öncesi Terapötik Oyunun Anksiyete ve Korku Düzeyine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [Karaman]: T.C. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi; 2021.
31. Metlek S. Terapötik Oyunun Sünnet Öncesi ve Sonrası Dönemde Çocuklardaki Ağrı ve Anksiyete Düzeyleri ile Ebeveynlerin Anksiyete Düzeyleri Üzerine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [İstanbul]: T.C. Haliç Üniversitesi; 2021.
32. Kırkan Ç. Oyuncak Nebülizatör ve Oyuncak Maske Kullanılarak Uygulanan Terapötik Oyunun Çocuğun Korku ve Anksiyete Düzeyine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [İzmir]: T.C. Ege Üniversitesi; 2022.
33. Oluç T. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında El Kuklası ile Uygulanan Terapötik Oyunun Kan Alma İşlemine Bağlı Gelişen Korku ve Ağrıya Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [Erzurum]: T.C. Atatürk Üniversitesi; 2022.
34. Uslu H. Randomize Kontrollü Çalışma: Periferik Kanül Uygulama Öncesi Oyuncak IV Kateter ile Yapılan İşleme Hazırlığın Çocukların Ağrı, Korku ve Emosyonel Göstergelerine Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. [Eskişehir]: T.C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi; 2023.
35. Tuncay S. Pediatrik Onkoloji Hastalarına Periferik Damar Yolu Açılırken Terapötik Oyun İle Verilen Eğitimin Anksiyete Düzeyine Etkisi [Doktora Tezi]. [Erzurum]: T.C. Atatürk Üniversitesi; 2021.